

Ο ΜΕΛΛΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

(ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΧΑΙ)

Ἵπεδείχθησαν ἀλλαγῶ (Ἐστίας ἀρ. 16) τινὲς τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Διαδόχου τοῦ Θρόνου ἐν κράτει συνταγματικῷ. Τὰ καθήκοντα ὁμῶς εἶναι πολλὰ· πολυώνυμα δὲ καὶ πολυσύνθετα κρίνονται πάντα ὡς ἀναπόδραστα, καὶ ἡ παράλειψις ἢ ἡ ἀτελής ἐκπλήρωσις τῶν ὁποίων, ζημιούσα τὸ Κράτος, παραβλάπτει καὶ τὸν Θεσμόν. Εἶναι ἀρχαία καὶ βαθεῖα ἡ ῥῆσις, ὅτι ἀρέσκονται οἱ διοικούμενοι νὰ μιμῶνται τοὺς διοικοῦντας. Ὁ παῖς, νεώτατος ἔτι καὶ ἀδιάπλαστος, μιμείται τὸν γεννῆτορα, ἐν τῷ κύκλῳ τῆς οἰκογενείας ἀνευρίσκων τὸ πρότυπον πρὸς ὃ ἀναισθητῶς καὶ ἀνεπαίσθητῶς ἀρμόζει ἑαυτόν. Λαῶν πατέρες εἶναι οἱ βασιλεῖς. Κρινόμενοι ἀπὸ τῆς διπλῆς αὐτῶν φύσεως τῆς τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τοῦ οἰκογενειάρχου, ἔχουσι πλείοτερα ἢ οἱ ἄλλοι τῶν πολιτῶν τὰ συναφῆ πρὸς τὸ ὕψος καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς θέσεώς των καθήκοντα, τὸ βῆρος καὶ τὴν σημασίαν τῶν ὁποίων καθίστησι σοβαρωτέραν, ἢ συναίσθησις ὅτι, ἀθέτησις αὐτῶν ἔχει ὀλεθριωτέρας τὰς συνεπείας, ἢ ἡ παράλειψις καθηκόντων ἀπλῶν καὶ συνήθων πολιτῶν. Εἰς ἀδιαμόρφωτα καὶ ἀκατέργαστα πλήθη, ἄρτι ὀργῶντα εἰς εὐτακτον κοινωνικὴν σύστασιν, ἀποτυποῖ τὴν σφραγίδα τῶν ἰδίων ἀρετῶν καὶ τῆς ἰδίας ἐν γένει προσωπικότητος σιδηρόχειρ καὶ συνετός ἡγεμῶν. Κοινωνία προηγμένη ἀπ' ἐτέρου, καλοῦσαι εἰς τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν τοὺς κληρῶ διαδοχῆς ἢ ἄλλη αἰτίᾳ ἡγεμόνας, διαπλάττουσιν αὐτοὺς κατὰ τὸν ἴδιον ἵδιον καὶ τὰς ἰδίας ῥοπὰς. Δὲν θὰ ἐξετάσῃ ἐνταῦθα τὸ ζήτημα ἐὰν οἱ ἡγεμόνες διαμορφῶσι τοὺς λαοὺς ἐφ' ὧν ἄρχουσι, ἢ οἱ λαοὶ διαπλάττωσι τοὺς βασιλεῖς οἵτινες τοὺς διοικοῦσι. Εὐάρεστον εἶναι, ἐὰν οἱ λαοὶ διαπαιδαγωγῶσι τοὺς βασιλεῖς των, φυτεύοντες εἰς αὐτοὺς τὴν συνείδησιν τοῦ τιμίως καὶ ἔθνικως κυβερνᾶν. Ὅταν ὁμῶς τοῦτο δὲν φαίνεται δυνατόν, εὐκαταῖον εἶναι οἱ ἡγεμόνες νὰ διαπλάττωσι χρηστῶς τοὺς λαοὺς, μεριμνῶντες πατρικῶς ὑπὲρ αὐτῶν, ἐνδιαφερόμενοι εἰλικρινῶς ὑπὲρ τῶν τυχῶν των, ὑπὸ τῆς πείρας τὸ φῶς προλειαινόντες τὴν ὁδὸν τῆς ἔθνικῆς αὐτοτελείας καὶ νίκης. Εὐσταθέστερον βουλευεταὶ ὁ εἰς ἢ οἱ πολλοί. Ὅταν δὲ ὁ εἰς οὗτος ἐγκλείει ἐν τῇ χειρὶ νόμιμον δύναμιν ἴσῃ πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ὁμοῦ λαμβανομένων ὅταν ὁ εἰς, ἐν κανονικῇ καταστάσει, δύναται μόνος αὐτὸς ν' ἀντισταθμίσει πρὸς τὰ βουλευμάτα τῶν πολλῶν ὅταν ὁ εἰς, διὰ τῆς δυνάμεως ἣν τὸ πολίτευμα ἔδωκεν

αὐτῷ οὐχὶ ὡς ἀπειλὴν κατὰ τῆς πολιτείας, ἀλλ' ὡς ἐγγύησιν εὐνομίας, ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας, δύναται ν' ἀνατρέπη ἐνόμως τὰς ἀποφάσεις τῶν πολλῶν οἵτινες, διατυποῦντες γνώμην καὶ προερχόμενοι εἰς ἀπόφασιν, βλέπουσιν αὐτὴν ἀνατρεπομένην διότι ἡ γνώμη τοῦ ἐνὸς δίσταται πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ὅταν μεταξὺ τῆς συγκρούσεως τῆς θελήσεως καὶ τῆς ἀποφάσεως τῶν πολλῶν πρὸς τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐνός, ἡ γνώμη αὐτοῦ, κατὰ τὰ πρῶτα τοῦλάχιστον στάδια, ἀναμφισβητήτως θὰ ἐπιπρατήσῃ, τότε τὴν δύναμιν αὐτὴν τοῦ ἐνός, τὴν ἐντὸς τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς ἐλευθερίας ὀρθῶς κειμένην, δυνάμεθα ν' ἀξιώσωμεν ὡς ἐντίμως καὶ εὐσυνειδήτως οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐγκαίρως ὀφείλουσαν ἀπὸ περιωπῆς νὰ ἐκδηλωθῇ, καὶ εὐόρκως χρησιμοποιοηθησομένη ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ λαοῦ καὶ τῆς τάξεως, τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς δυναστείας. Ὁ ἡγεμῶν τότε, οἰκογενειάρχης ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ ἔθνους, προβάλλει ἑαυτὸν πρότυπον πολιτείας πρὸς ὃ οἱ υἱοί, οἱ ἀρχόμενοι, θ' ἀναγκασθῶσι νὰ μορφώσωσιν ἑαυτοὺς. Καὶ ἐν τούτῳ, ἐν τῇ εὐεργετικῇ αὐτῇ δράσει τῆς βασιλείας ἐν μέσῳ κοινωνικῶς ἀδιαπλάστου καὶ πολιτικῶς ἀδιαμορφώτου λαοῦ, κεῖται μία τῶν ὑψίστων, ἢ ὑψίστη ἴσως, τῶν ἀποστολῶν τῆς κληρονομικῆς βασιλείας.

Ἄς μοὶ ἐπιτραπῶσι σκέψεις τινὲς καὶ εὐχαὶ εἰς τὸν Διάδοχον Θρόνου συνταγματικῷ ἀναγόμεναι. Κατὰ συνήθη κανόνα εἶναι νέος ὁ Διάδοχος καὶ αἱ πτήσεις τῆς ψυχῆς, τῆς καρδίας αἱ εὐγενεῖς ὄρμαί, τῆς φιλοδοξίας τὰ ὄνειρα, οὐχὶ εἰς τῆς ὠρίμου ἡλικίας τὴν ὑπολογιστικὴν σύνεσιν, οὐχὶ εἰς τῆς γεροντικῆς ψυχρότητος τὸν ἐγωισμόν, οὐχὶ εἰς τοῦ παρεληλυθότος βίου τὴν πικρίαν καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἔαρ τοῦ βίου, εἰς τὴν νεότητα φυσικὴν καὶ προσῆκον εἶναι νὰ ἐκδηλωθῶσι. Ὁ νέος φέρεται εἰς κόσμους ἐνθουσιώδεις ἢ κρίσις δὲν ὠρίμασεν ἔτι ἐπαρκῶς, ἀντ' αὐτῆς δὲ διέπει καὶ ἐλαύνει ἡ καρδία, καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσιν αἱ γενναῖαι ἀποφάσεις, αἱ εὐγενεῖς ἀφοσιώσεις, τῆς ἀνταπαρνήσεως οἱ ἡρωισμοί. Διάδοχος Θρόνου, ὑπὸ τὴν διπλῆν ἀκτινοβολίαν τῆς νεότητος καὶ τῆς βασιλικῆς διαδοχῆς, ζῆ ἐν τῇ ποιήσει τοῦ βίου, ἐν τῇ ἐξάρσει τοῦ αἰσθημάτος, ἐν τῇ ὑπαγορεύσει καὶ τῇ ἐπιδράσει ἰδεωδῶν ὀνειρῶν, ἅτινα ἡ εὐγένεια περιστέφει, καὶ ἡ ῥέμβη τῆς ἡλικίας δικαιολογεῖ. Ὁ Διάδοχος εἶναι ἐνθουσιώδως ὑψηλόφρων. Τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐλαύνει ἄκρατος φιλοτιμία, σθένος βουλήσεως, ὀρμέμφυτος τόλμη, ὀρμητικὴ φιλοδοξία. Ἡ καρδία του σπαργᾷ ἄλλεται ἢ φαντασία, ἵπταται πρὸς τῆς μεγαλοπραγμῶσύνης τὰς σφαῖρας, συναρπάζει καὶ ὑποτάσσει τὴν σκέψιν. Εἶναι φορὰς μεστός καὶ ἡ κοχλάζουσα αὐτοῦ φιλοπατρία ἐξικνεῖται ἄχρις ὀρίου ὀρμητικότητος, προσπελάζοντος σχεδὸν τὸ ἀκάθεκτον. Παραπλήσια ὄρμαί τοῦ εὐγενούς πάθους ἐνδέχεται νὰ μὴ ἐκρηγνῶνται πάντοτε. Τὸ ἔθνος ὁμῶς γνωρίζει ὅτι ὁ Διάδοχος δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ κεντριθῇ. Διαυγῆ ἔχων τὴν σκέψιν, εἶναι ραγδαῖος τὴν δρᾶσιν. Ἐὰν οἱ ἐξανιστάμενοι πρῶτοι συνέχονται ὑπὸ πιθανῆς ἐπιτιμῆσεως, ἐπίσταται ὅτι οἱ ὑστεροῦντες δὲν στε-

φρανοῦνται. Καὶ τοῦτο βοᾷ διαρκῶς εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Διαδόχου· ὁ πόθος νὰ προκαλέσῃ ἐμπρέπουσαν εὐφημίαν, ὁ φόβος μήπως δὲν ἀξιωθῇ αὐτῆς.

Ὁ Διάδοχος τοῦ Θερόνου μελετᾷ συνεχῶς, καί, ἐμβαθύνων εἰς τὰ γεγονότα, σκέπτεται ἐπὶ τῶν ἐνεστώτων, ἐπισκοπῶν τὰ μέλλοντα. Ἐὰν κέλῃται νὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ χώρας ἣν ἐκλείσεν ἡ ἀνθρώπινος ἐμπνευσις, εἴν ἡ ἱστορία τῆς Πατρίδος αὐτοῦ εἶναι καὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πνεύματος αὐτῆς ἡ ἱστορία, αἱ μελέται τοῦ Διαδόχου, γενικαί καὶ ὑγιεῖς πάντοτε, στρέφονται τότε μετὰ μείζονος θερμῆς καὶ προτιμῆσεως περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰδίας Πατρίδος. Τὰ ἐγγηγεμένα ἀθάνατα τρόπαια οὐκ ἔωσι ἡσυχον τὴν ψυχὴν του. Ὁ Διάδοχος ἐνδιατριβεῖ εἰς τὰς πράξεις καὶ τὰς μορφάς, τὰς ἀφειρησίας καὶ τὰ στάδια, τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν δύσιν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Πατρίδος. Ἀρύεται ἀπὸ τῆς ἱστορίας αὐτῶν, ἥτις εἶναι καὶ τοῦ Ἔθνους ἡ ἐνιαία ἱστορία, τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ, συνδυάζων δὲ τοὺς συγχρόνους καιροὺς πρὸς τὰ διδόμενα τῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν, βουλευέται περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἡ πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἐθνικῶν ἠρώων προσήλωσις, ἡ ἐντὸς αὐτοῦ πνευματικὴ διατριβὴ καὶ μελέτη ἀπεργάζεται ἰδιον σκέψιν καὶ ὄνειρων κύκλον, καθ' ὃν κυριαρχεῖ μορφή μεγαλεπήβολος, συγκεντροῦσα, διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν μεγαλουργημάτων τῆς, τὴν ἰδιαίτεραν προσοχὴν καὶ προτιμῆσιν τοῦ φιλοτίμου καὶ εἰς τολμηρὰ ἐγχειρήματα ῥέπωντος Διαδόχου. Ἦδη σιγῶν, ἐξελέξατο ἐνδομύχως τὸν συνετὸν πολεμιστὴν καὶ ἠγέτην, πρὸς ὃν θὰ ἠύχετο νὰ ὠμοιάξῃ. Ἐνθουσιᾶ ἀλκιμώτερον διατρέχων τὰς μεγαλοψύχους πράξεις του. Ὀνειροπολεῖ νὰ καταστῇ ὡς ἐκεῖνος, ἀρμύζων τὸν βίον καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ βίου του πρὸς τὴν ἰδέαν ἥτις ἐνέπνεε τὸ πρότυπον ἐκεῖνο, ἐθερμαίνει τὴν νεότητά του, ἐξωγόνει τὴν ὑπαρξίν του, ὠδήγει καὶ ἐφώτιζε τὴν ζωὴν του. Ρεμβάζει τὴν ἀκμὴν ἐκείνην. Πειράται νὰ μιμηθῇ τὴν ποικίλην ἀρετὴν, προσέχει ν' ἀπορῶγῃ τὰ ὀλισθήματα, σοφὸν καὶ ἀσφαλῆ ἔχων ὁδηγὸν τῆς ἱστορίας τὸ φέγγος. Τυρβάζει περὶ τὴν μυστηριώδη πίστιν ἥτις ἤλασεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, θερμαίνεται ἀπὸ τοῦ πυρός ὅπερ ἔφλεξεν αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων συμπολεμιστῶν τὴν καρδίαν. Τοιαύτας ιδεώδεις προσηλώσεις, τοιαύτας δημιουργικὰς ἐμπνεύσεις ἐνδέχεται νὰ χλευάζῃ ὁ ἐπικουρείος καὶ ὁ ὀλισθητής, ὁ τὸν σκοπὸν τοῦ βίου τάσσειν εἰς τὴν τυρφηλίαν καὶ ἀπράγμονα ἀπόλαυσιν. Αἱ μεγάλα ὅμως ἀποφάσεις κυφοροῦνται εἰς τὴν καρδίαν, ἐντὸς ἀγνοῦ καὶ εὐρέος ἐγκεφάλου θερμαινόμεναι. Ἡ πίστις εἰς τὴν ἰδέαν περιάπτει τὴν ὑπόστασιν εἰς αὐτάς, καὶ ἡ εἰς τὴν ἰδέαν ἐγκαρτέρησις καὶ ἀφοσίωσις, ἡ εὐτυχῆς ἐπιτυχία, ἡ εὐγενῆς ἀτυχία στέφει δι' αἰγλης φωτεινῆς καὶ ἐθνικῆς τὸν ὡς ὄνειροπόλον διασπυρθέντα κερτερικὸν καὶ ὑψηλόφρονον ἐργάτην. Ἰδοὺ τί δὲν θὰ δυνθῆθῃ ποτὲ νὰ ἐννοήσῃ ὁ ὕλιστής· ἰδοὺ διατὶ ὁ λάτρης μόνου τοῦ ἀνέτου καὶ ἀκυμάντου βίου δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ λατρεύσῃ ἄλλο τι αἰθεριώτερον καὶ εὐγενέστερον. Οὕτω δὲ φλεγόμενος ὑπὸ τῆς πατρῴου παραδόσεως ὁ Διάδοχος, μο-

χθῶν νὰ καταστῇ καὶ αὐτὸς κἄτι τι ἐν χώρᾳ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας δόξας ἀριθμούση, ἐργάζεται ἀνευδότως καὶ νηφαλιῶς, ἐκλέγει τοὺς συνεργάτας του, ἐγγύνει πίστιν καὶ πεποθησιν εἰς τὸ Ἔθνος, φιλοτιμεῖται νὰ προκαλέσῃ οὐχὶ τὴν ἐκ τῆς θέσεώς του, ἀλλὰ τὴν ἐκ τῶν σχεδίων καὶ τῆς φύσεως αὐτῶν εὐφημιον τῆς πατρίδος φωνῆν. Ἀπὸ τοιαύτης ὀρμώμενος ἀφειρησίας σφυρηλατεῖ, πρῶτος αὐτός, εἰς τὸν ἀκμονα τῆς ἐθνικῆς ἀποστολῆς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ψυχὴν· καὶ ψάλτης τῆς ἐθνικῆς ιδέας, κραταίος ἀπόστολος αὐτῆς, ἐργάτης νοήμων καὶ ἀκατάβλητος μυεῖ τὸ Ἔθνος εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ μέλλοντος, ἐμπνέει καὶ στηρίζει αὐτὸ ὑψηγορῶν τὴν διεκδίκησιν τίτλων, οὓς ἡ πάτριος ἱστορία ἀνέγραψεν ὡς ὄρον ἐθνικοῦ βίου, καὶ ὧν ἡ ἀπώλεια θὰ κατήργει μετὰ τῆς δυναστείας, καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Ἔθνους τὸν βίον καὶ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν. Τοιαῦτα ὅμως λαλῶν, τοιαῦτα ἐμπνέων δὲν ἀρκεῖται εἰς μόνους τοὺς λόγους. Διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος, διὰ τῆς ἐσχεδιασμένης συνεχούς καὶ ἐνιαίας ἐργασίας, πιστοποιεῖ τοὺς λόγους καὶ τὰς εἰσηγήσεις αὐτοῦ, παρέχει ἀποδείξεις τῆς ἐμβριθείας τῶν ἐθνικῶν διανοημάτων του, τῆς εἰλικρινείας αὐτῶν, καὶ τῆς εὐγενεστάτης προθέσεως νὰ περιβάλῃ μὲ πλήρη πραγματοποίησιν τῆς ψυχῆς του τὰ ὄνειρα, τῆς καρδίας του τοὺς πόθους καὶ τοὺς παλμούς.

Τὸ ὕψος τοῦ ἀξιώματος δημιουργεῖ ὑποχρεώσεις. Ὅσον ἀνέρχεται τις εἰς περιωπὴν, κατὰ τοσοῦτον σοβαρώτερα ἀποβαίνουσι τὰ καθήκοντα, τὰ ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος πηγάζοντα. Ὁ Διάδοχος εἶναι πρῶτος ἐν ταῖς ἐθνικαῖς τιμαῖς. Ὁφείλει νὰ ἦναι καὶ ὁ πρῶτος ἐν τοῖς πατριωτικοῖς μόχθοις. Ἀποδεχόμενος τις τὰ πρωτεία ἄνευ τῶν παρομαρτουσῶν βαρειῶν ὑποχρεώσεων, καὶ τῆς σπουδῆς πρὸς ἐπιτέλεσιν αὐτῶν, ἐλέγχεται ἡκιστα ἄξιος τῶν ἀπονεμομένων τιμῶν. Ἀπλῆ σύμπτωσις γεννήσεως παρέχει δικαίωμα εἰς τὴν βασιλικὴν διαδοχὴν. Ἄλλ' ὁ ἡγεμονίδης, ὑπερήφανος ἐκ χαρακτῆρος καὶ συναισθησεως, δὲν ἀρκεῖται εἰς μόνον τὸ δικαίωμα ὅπερ τῆς τυρῆλις Τύχης ἀλόγιστος φορὰ ἀπένειμεν αὐτῷ. Διὰ πάσης τῆς πολιτείας καὶ ἐνεργείας αὐτοῦ, διὰ τῆς βαθύτητος τῶν βουλευμάτων του, διὰ πασῶν τῶν προσπαθειῶν καὶ πάντων τῶν παραδειγμάτων, διὰ συμπεριφορᾶς προκαλούσης τὸν σεβασμὸν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ Ἔθνους, δικαιολογεῖ ἀνεπιδείκτως τὴν προτιμῆσιν τῆς συμπτώσεως καὶ τῆς τύχης. Οἱ λαοί, ὁσάκις δὲν συντρίβουσι διὰ τῆς βίας, συντρίβουσι διὰ τῆς εἰρωνείας. Εἶναι φοβερὸν τὸ ὄπλον, καὶ ἀσφαλέστερον ἢ ὁ σίδηρος. Καὶ ὁ κεκλημένος νὰ ἠγήθῃ τῶν λαῶν ἀνάγκη νὰ αἰσθάνηται ἐν αὐτῷ τὴν δύναμιν τῆς δυσχεροῦς ἡγεσίας, δι' ἐμφανοῦς δὲ ὑπεροχῆς τῆς ἀναμφισβητήτου ἀξίας του νὰ τὴν καθιστᾷ δῆλην ἀπροσμάχητος. Οὐδεμία ὑψηλὴ ἀφοσίωσις, οὐδεμία γενναία πράξις, οὐδεμία μεγαλεπήβολος ὀρμὴ, οὐδεμία εὐγενῆς αὐτοθυσία ἢ προαίρεσις δύναται νὰ εὐρῆ ἀδιάφορον, ἢ μέτριον κἄν θαυμαστὴν τὸν Διάδοχον. Ἐὰν διὰ τοὺς ἀπλοῦς τῶν πολιτῶν δὲν ἐπιτρέπεται ἀδιαφορία πρὸ τῶν ὑψηλῶν ἐμπνεύσεων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας, διὰ τὸν Διάδοχον ἀδιαφορία τοιαύτη

ἢ ἀπέβαιναν ἐγκληματικότης καὶ τιτρώσκουσα αὐτὸν προσωπικῶς, θὰ ἐτραυματίζε καὶ τὴν γοητεῖαν τοῦ Θεοῦ, οὐτινος εἶναι θεματοφύλαξ. Ἐκδήλωσις ὁμως τιμῆς πρὸς πράξιν ἔξοχον, ἀπὸ εὐγενοῦς ἱλατηρίου πηγάσασαν, ἀνάγκη νὰ ἐπιτελεσθῇ εἰς τὴν εὐκαιρον στιγμήν, καὶ μετὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐκείνης σεμνοπρεπείας, τῆς ἀποκλειούσης πάντα θεατρικὸν ἢ ἐπιδεικτικὸν χαρακτῆρα. Ἐλλειψίς ὀξύδερκειάς ἢ ἐγκαϊρότητος περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ χροῦνου καὶ τῶν περιστάσεων, καθ' ἃς ἐκουσίως καὶ δημοτελέστερον πῶς θὰ ἐνεφανίζετο πρὸ τοῦ δημοσίου ὁ Διάδοχος, θὰ κατήλεγεν ἐπιπολαιότητα. Ἡ ἀφάνεια αὐτοῦ δημιουργεῖ εὐλογον δυσφορίαν· ἀλλὰ δυσφορίαν ἐπίσης θὰ ἐδημιούργει καὶ ἄκαιρος ἐμφάνισις αὐτοῦ. Ὁ Διάδοχος δὲν ἀνήκει εἰς ἐαυτὸν· ἀνήκει εἰς τὸ Ἔθνος. Τὴν δύναμιν, τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἣν συγκεντροῖ ἐν ταῖς χερσὶ δὲν ἀρύεται ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀξιώματος ὅπερ τὸ Ἔθνος ἀναγνωρίζει εἰς αὐτόν. Παρέχων ἐπομένως τὴν ἔξοχον τιμὴν τῶν ἐπισκέψεών του, ἀνάγκη νὰ προσέχη αὐστηρῶς εἰς τίνας καὶ πῶς ἀπονέμει τὴν τιμὴν ταύτην, κατὰ πόσον δὲ δικαιολογεῖται βασίμως τοιαύτη τιμητικὴ προτίμησις. Εἰς οὐδεμίαν περίστασιν δὲν δύναται ὁ Διάδοχος τοῦ Θρόνου ν' ἀπογνωμωθῇ τῆς ἐπισήμου καὶ ἐθνικῆς αὐτοῦ ιδιότητος. Πανταχοῦ καὶ πάντοτε εἶναι ὁ Διάδοχος. Τὸ ὑπέρτατον ἀξίωμα μετὰ τῶν εὐθυνῶν τὸν παρακολουθεῖ διαρκῶς· ἀδιάλειπτον δὲ ὄν, δημιουργεῖ ἀδιαλείπτους δι' αὐτὸν τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ τῆς γοητείας τῆς ἐθνικῆς περιωπῆς πηγαζούσας.

Ὁ Διάδοχος ἐπισκέπτεται τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους· ἀντιλαμβάνεται, ἰδίαις αἰσθήσεσι, τῶν ἀναγκῶν καὶ ἀξιώσεων αὐτῶν, κοινωεὶ στενωτέρον πρὸς τοὺς πόρω τῆς πρωτευούσης βιούοντας, μελετᾷ τοῦ λαοῦ τὰς κλίσεις, τὰ ἔθιμα, τὰς ιδιότητας καὶ τὰς ποικίλας ροπὰς, ἐκδηλοῖ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ βλέπη τοὺς πολίτας πάντας πειθόμενους εἰς τὸν νόμον καὶ αὐτὸν μόνον ἀναγνωρίζοντας ὑπέρτατον κύριον, συνέχει διὰ τῆς ἀπαρεσκείας καὶ τῆς ὁργῆς του πιθανὰς παρεκτροπὰς δημοσίων ὀργάνων, διδάσκει τὸ καθήκον, παραινεῖ τὴν ἀπέκδυσιν τῶν ἐγωϊστικῶν συμφερόντων ἀντικαθισταμένων εἰς τὰ γενικὰ τῆς πολιτείας συμφέροντα, καθόλου δ' εἰπεῖν ἐνδείκνυε εἰλικρινῆς καὶ ὀφειλόμενον ἐνδιαφέρον διὰ τὰ τμήματα καὶ τὰ ἄκρα τοῦ Κράτους, ὧν ἄνευ ἡ καρδιά τοῦ Ἔθνους οὔτε κανονικῶς οὔτε ἀκμαίως δύναται νὰ σφύζῃ. Ἀδιαφορία τῆς Αὐλῆς διὰ τὰς ἐπαρχίας, καὶ ἀνεθνικὴ εἶναι καὶ ἀντιδυναστικὴ. Αἱ πρωτεύουσαι, ὡς κέντρα εὐρύτατα ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς δράσεως, ἐνέχουσι δύναμιν ἀπορροφητικὴν ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἐπαρχιῶν. Τὰ ἄριστα, τὰ ἀκμαϊότερα στοιχεῖα τῆς χώρας, αἱ πνευματικαὶ ἀριστοκρατίαι, ὁ πλοῦτος, αἱ πάσης σφαίρας καὶ κύκλου κορυφαί, ὀργῶσι πῶς πρὸς τὰς πρωτεύουσας, ὡς εἰς στάδιον ἐπιδείξεως τοῦ κτηθέντος, ὡς εἰς μέσον ἀναπτύξεως τοῦ κυοφορουμένου ἢ ἐπιφάλλοντος. Αἱ πρωτεύουσαι ἀναδείκνυνται ἐγωϊστρίαι· ἀξιοῦσι πολλὰ ὑπὲρ ἑαυτῶν, διεκδικοῦσι πάμπολλα, καὶ πλεῖστα ἐπιτυχάνουσι. Τὴν ἄδικον ταύτην τάσιν, τὴν ἐγκειμένην

ἐνίοτε εἰς τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τῶν πραγμάτων, μετριάζουσιν αἱ συνεχεῖς ἐπισκέψεις καὶ διαμοναὶ τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ τὴν ἐξαλείψωσι. Οἱ πολῖται πάντες εἶναι ἴσοι, εἰσφέρουσι δὲ ἀναλόγως εἰς τὰ δημόσια βάρη. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο τῶν νεωτέρων κεφαλαϊωδῶν νόμων, ἀκριβὲς κατὰ τύπον, ὑποσκάζει ὁμως κατ' οὐσίαν. Ὁ κάτοικος τῆς πρωτευούσης δὲν εἶναι ἀπολύτως ἴσος πρὸς τὸν κάτοικον ἀφροσύσης ἐπαρχίας· καὶ ἐνῶ ὁ τὴν ἐπαρχιακὴν πόλιν ἢ κωμόπολιν οἰκῶν εἰσφέρει ἴσα, ἂν μὴ καὶ πλεονα ἢ ὁ κάτοικος τῆς πρωτευούσης, δὲν δρέπει ὁμως ἐν ἴσῳ μέτρῳ οὔτε τὰ εὐεργετήματα τοῦ προηγμένου κοινωνικοῦ βίου, οὔτε τὰ ἔννομα ἀναλλάγματα τῶν φόρων αὐτοῦ. Ἀνισότης τις, ἀναπόδραστος ἴσως, ἀναντίρρητος ὁμως, δυστυχῶς δὲ καὶ ἀπολέμητος, κρατεῖ μεταξὺ τῶν πολιτῶν τῆς αὐτῆς Πατρίδος, τῶν ἴσων ἐνώπιον τῆς Πολιτείας, καὶ ἴσως εἰσφέροντων εἰς τὰ βάρη τῆς. Αἱ περιοδικαὶ ἐπισκέψεις τοῦ ἡγεμόνος, τῶν μελῶν τῆς Β. Οἰκογενείας, τοῦ Διαδόχου ἰδιαίτερος, αἱ εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐπωφελῶς ἐπιχειρούμεναι, θὰ ἐκρίνοντο ὡς μικρὸν ἀντιστάθμισμα μειονεκτημάτων, μὴ βεβουλευμένων ἀληθῶς, ὑπαρχόντων ὁμως, καὶ ἴσως διατιθέντων δυσθύμως τοὺς πολίτας καὶ ὑπηκόους, οἵτινες καὶ οἱ περισσότεροι εἶναι, καὶ οἱ πλεῖστον ἐργαζόμενοι. Πρὸ τῆς ἠθικῆς ἀνακουρίσεως ἣν θὰ ἐπαγάγη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐπαρχιώτου τοιαύτη ἐπίσκεψις καὶ διατριβή, πρὸ τῆς ἀθώας καὶ εἰλικρινοῦς χαρᾶς ἣν ἢ ἀπειράζετο εἰς τὴν καρδίαν του, πρὸ τοῦ συμφέροντος αὐτοῦ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Δυναστείας, ὄρθον θὰ ἦτο ἐὰν περιωρατο ἐπὶ βραχὺ ἡ ἐκχειλίζουσα ἄνεσις τοῦ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἀνακτόρου, ἐλησημονεῖτο δὲ, ἐνώπιον τοῦ καθήκοντος, ἢ πιθανῇ ἔλλειψις ὀλιγοήμερου βιωτικῆς χλιδῆς, ἢ ἀτέλεια πλουσίου καὶ ἀνέτου βίου, ὀλιγώτερον ἀναπαυτικῶς δυναμένου νὰ διέλθῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Τὰ αἰσθήματα τῶν λαῶν εἶναι ὀξύτατα. Τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν ὀφείλουσι νὰ ἰκανοποιῶσιν οἱ ἡγεμόνες, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτὴν τὴν οὐδένα ζημιούσαν ματαιότητα ἠδύνατο ἀκινδύνως νὰ θεραπεύωσι. Τὸ ἄτομον περιωρόμενον ἢ ὑποτιμώμενον δύναται νὰ συγχωρήσῃ καὶ νὰ λησμονήσῃ. Ὁ λαὸς ὁμως ποτέ. Καὶ τὸ πολὺ πλήθος τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους, θεωροῦν τὴν ἐλαχίστην σπουδὴν καὶ προθυμίαν τῶν ἡγεμονιδῶν περὶ τὴν τήρησιν στοιχειωδῶν κανόνων καὶ καθηκόντων, κρίνον τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην ὡς ἐγκατάλειψιν ἀπὸ τῆς μερίμνης καὶ τῆς στοργῆς τῆς Αὐλῆς, ἐξεγείρεται δικαίως, καὶ ἀποδίδον τὴν παράλειψιν ταύτην, ἥτις βεβαίως θὰ εἶνε ἀθῶα, εἰς λήθην καὶ περιφρόνησιν, σχολιάζει τὸ παρατεινόμενον φαινόμενον, καὶ ὅπου ἡ ἀφοσίωσις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἀμέριστος κατῴκει τὸ πρῖν, ἀνεώγη σήμερον θέσις εἰς τὴν δυσμένειαν καὶ τὴν μνησικακίαν. Τοιαῦτα παρανοήσεις ὄρθον εἶναι νὰ τίθενται ἐκποδῶν. Εἶναι φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συμφέροντος ὑπαγόρευσις τοῦτο. Ὅπως διασκεδασθῶσιν εὐλογοὶ προκαταλήψεις, πικρίας καὶ παραπόνων λόγοι, δὲν πρόκειται νὰ ἐπιτελεσθῇ βαρεῖα τις θυσία ἀφόρητος καὶ ὀδυνηρά. Ὁλίγων

ἡμερῶν βίος εἰς τὴν ἐπαρχίαν, τὴν ἔχουσαν πολλὰς μείζονα ἢ ἡ πρωτεύουσα θέλγητρα, θὰ κατεσίγαζε τὴν ἀκμὴν ὀξέως φλεγμαινόντων αἰσθημάτων. Τοιαύτη ἀπόφασις οὔτε ὡς ποιηὴ, οὔτε ὡς καταδίκη δύναται νὰ λογισθῆ. Ἄλλως τε, ὅταν τι ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς εὐπρεπείας καὶ τοῦ προσήκοντος, ἐπιτελεῖται ἀμελητί, οὐδ' ὑπάρχει: σκέψις ἢ δύναμις δυναμένη νὰ ἀνακόψῃ τὴν ἐκτέλεσίν του.

Τὸ Κράτος, ἐφ' οὗ θὰ βασιλεύσῃ ἡμέραν τινὰ ὁ Διάδοχος, δυνατόν νὰ ἔχῃ ἀποικίας, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πολυαριθμούς, εἰς τὸ Ἐξωτερικόν. Πρὸς τὰς ἀποικίας ταύτας ἐν συνόλῳ, πρὸς τὰ μέλη αὐτῶν κατὰ μέρος, ἔχει ὑψηλὰ καὶ ἐθνικώτατα καθήκοντα ὁ Διάδοχος. Δεχόμενος τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν λαλεῖ γλώσσαν μεστὴν νοημάτων καὶ ἀποφάσεως. Διερχόμενος ἐκ τῶν πόλεων, ἐνθα ζῆ καὶ προάγεται ἡ ἀδελφὴ ἀποικία, ὁ Διάδοχος συναρπάζει διὰ τῆς θέας του τοὺς ὑπηκόους, καὶ διὰ τῆς λαλιᾶς αὐτοῦ καὶ τοῦ καθόλου παραστήματος ὀξύνει τὸ ἤδη ἐκχειρίσαν αἰσθημα τῶν ἀκραίων ἐκείνων πατριωτῶν. Ἐν τῇ μορφῇ τοῦ Διαδόχου ὁ συμπολίτης ἐκεῖνος χαιρετίζει τὴν μητρικὴν γῆν, τὴν ἐστίαν ἣν ἀρῆκεν, τοὺς οἰκείους οὓς στερεῖται, τοὺς φίλους οὓς ποθεῖ, τὴν πάτριον χώραν μὲ τὰς ἀγίας αὐτῆς καὶ φιλότατας ἀναμνήσεις, ἅς οὐδέποτε δύναται ν' ἀπομάθῃ ἢ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ. Εἶναι τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἴδιον, ὅταν πλανᾶται πόρρω τῶν βουνῶν καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς πατρίδος, νὰ στρέφῃται μετὰ πόθου πρὸς τὴν περιλημμένην γῆν καὶ μητέρα, τὴν ἀδιαλείπτως λατρουμένην. Τὴν εἰκόνα τῆς μητρὸς ταύτης, τὴν ἐνότητα τῆς πατρίδος καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς ἐμφανίζει ὡς ὁρατὸν σύμβολον ὁ Διάδοχος. Ὁ ἐν τῇ ξένη βιῶν ἀδελφός, ἀκούων τοῦ Διαδόχου, αἶρεται, ὑπὸ τὸν παλμὸν τῆς εὐήχου καὶ εὐμούσου φωνῆς του, εἰς τὸ ἀπόγαιον τῆς φιλοπατρίας. Διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ λαλεῖ ἡ Πατρίς. Εἶναι σεπταὶ αἱ συγκινήσεις ἐκεῖναι, καὶ τὴν ἱερότητα αὐτῶν κατανοεῖ πᾶσα εὐγενὴς καὶ ὑψηλόφρων ψυχὴ. Ὁ Διάδοχος δεξιούται τοὺς πάντας μετ' εὐμενείας θυσιάζει τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως αὐτοῦ ὅπως διαλεχθῆ εὐρέως πρὸς αὐτούς. Λαλεῖ περὶ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑποχρεώσεων, περὶ τῆς προθύμου θυσίας πρὸς τὸ ὕψος καὶ τὴν ἰδέαν αὐτῆς. Ἐγκρατερῆσεως καὶ ὁμοιοῦς λόγοι, ἐθνικοῦ καὶ ἀδελφικοῦ συνδέσμου ἡχοῦσιν ἀπὸ τῶν χειλέων τοῦ Διαδόχου. Οὐδεμία καρδία ἐμεινεν ἀσυγκίνητος, οὐδεὶς ὀφθαλμὸς ἄδακρυς. Σύμβολον τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ ἔθνους ὁ Διάδοχος συνεκίνησεν ἤδη τὰς ψυχάς, συνέσφιγγε τοὺς δεσμούς, ἐσκέδασε πόρρω τὰς πιθανὰς διαιρέσεις. Ἡ φωνὴ του, ὡς ἐντολὴ οὐρανόθεν ἐκπορευομένη, χαράσσεται εἰς τὰς καρδίας τῶν μελλόντων ὑπηκόων του, καὶ ριζοβολοῦσα, καὶ ἀρδευομένη ἀπὸ τῆς δρόσου τῆς φιλοπατρίας ἀγάπης, ἀποδίδει εὐθὺς ἀμέσως τοὺς εὐγενεῖς τῆς ἠθικῆς ταύτης καὶ ἀκαριαίας καλλιέργειας καρπούς. Σχολεῖα συνέστησαν, ἐκκλησίαι ὠκοδομήθησαν, ἄσυλα παντοῖα κατεστάθησαν. Ἡ διττὴ θεότης τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδος, πλάνης τὸ πρόσθεν ἢ ἀτελῶς θεραπευομένη, ἀνεῦρεν εὐπρεπῆ στέγην. Ἐκεῖ ἤχει ἡ

ἱερά μυσταγωγία τῆς θρησκευτικῆς λατρείας, ἐκεῖ, διαπαιδαγωγοῦσα εἰς τὴν πάτριον πίστιν καὶ παιδείαν, ἀκούεται ἡ φωνὴ τῶν ἱεροφαντῶν αὐτῆς. Λαλῶν, τοιαῦτα διεγείρει αἰσθήματα ὁ Διάδοχος. Καὶ γράφων ὁμῶς παραπλήσια δύναται ν' ἀναμοχλεύσῃ. Αἱ ἀπαντήσεις αὐτοῦ πρὸς συγχαρητήρια, πρὸς εὐλαβῆ προσφωνήματα, πρὸς ἐπιστολάς γενναιοφρόνων ἀνδρῶν πόρρω τῆς πατρίδος διατριβόντων, ἀρίστανται τῶν συνήθων καὶ τετριμμένων τύπων, τῶν οὐδεμίαν σημασίαν γενικωτέραν, οὐδὲν ἐνδιαφέρον ὑψηλότερον ἐνεχόντων. Τοῦ Διαδόχου αἱ ἐπιστολαὶ εἶναι μνημεῖα. Ὡς τοιαῦτα δὲ πρόκεινται πρότυπα σαφοῦς περιεκτικότητος, ἀδρότητος δὲ καὶ ἀκεραιότητος ἐνοιῶν. Τὰ κοινὰ εἰσὶ διὰ τοὺς κοινούς. Ἄλλ' ὁ Διάδοχος εἶναι κορυφὴ κορυφῆ λόγῳ ὑλικῆς παραστάσεως, κορυφῆ λόγῳ ἠθικῆς ὑποστάσεως. Διαλεγόμενος ἢ γράφων ὁ Διάδοχος δὲν ἀφίσταται τῆς ἐπιβαλλομένης ἐφεκτικότητος. Εἰς τὰς συνετάς ὁμῶς αὐτῆς ὑπαγορεύσεις δὲν θυσιάζει τὴν θεμιτὴν χρησιμότητα τοῦ σκοποῦ. Ἐν τῷ λόγῳ καὶ τῷ γράμματι: χρησιμοποιοεῖ νηφαλίως τῆς διανοίας καὶ τῆς γλώσσης τὰ ὅπλα, περισώζων τὴν ζωτικωτάτην οὐσίαν, εὐλαβοῦμενος τοὺς τύπους καὶ τὴν περὶ τὴν τήρησιν αὐτῶν προσοχὴν ἥτις, ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς διεθνούς θέσεως τοῦ Διαδόχου, δὲν δύναται ν' ἀμεληθῆ.

Ἡ ἐλευθεριότης τοῦ Διαδόχου εἶναι ἐκ τῶν ἀρετῶν, τῶν ἐξαιρέτως προσηκουσῶν εἰς τοὺς ἡγεμονίδας. Νέος ἀνὴρ φυλάργυρος, καθίστησι δυσειδεστέραν ἔτι τὴν πελιδνὴν καὶ ὀστεώδη φιλαργυρίαν. Ἐκ πάντων τῶν ἐλαττωμάτων τῶν ἡγεμόνων, καὶ ὡς τοιοῦτων, καὶ ὡς ἀνδρῶν χειριζομένων πλοῦσια εἰσοδήματα, τὸ μᾶλλον ἀντιβασιλικόν εἶναι ἢ φιλορηματία. Ἐπὶ τῆς φαντασίας τοῦ ἡγεμόνος οὐδεμίαν δύναται ἢ πρέπει ν' ἀσκήσῃ ἐντύπωσιν ὁ πλοῦτος λαμβανόμενος δὲ ὡς μέσον οἰουδῆποτε ἐκμαυλισμοῦ, ἀποβαίνει πλειότερον ἔτι καταφρονητέος διὰ τὸν ἐπαιρημένον ἡγέτην τῆς χώρας, τὸν ἱερὰν ἔχοντα τῆν ἀποστολήν. Σπάταλος δὲν πρέπει νὰ ἦναι ὁ ἡγεμὼν ἢ ὁ ἡγεμονίδης. Ἐπ' οὐδενὶ ὁμῶς λόγῳ δύναται νὰ ἦναι φιλάργυρος. Ὡν ἐλευθέριος εἶναι ὅ,τι προσήκει. Οἱ λαοὶ ἀξιοῦσι γενναίους τοὺς ἡγέτας αὐτῶν, εἰς τὴν εὐγενῆ ἰδέαν προσέχοντας σταθερῶς, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ὕλης χρησιμοποιοῦντας πρὸς θεραπείαν καὶ ἐπικράτησιν τῆς ἰδέας. Τὸ Κράτος ἀσφαλίζει πλοῦσιον βίον εἰς τὸν ἡγεμόνα καὶ τὸν οἶκόν του: διὰ νομοθετημάτων δὲ ἐδραίων ἐπαρκεῖ εἰς πάσας τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τὰς ἀνάγκας. Τοιαῦτα δογματίζον τὸ Κράτος ἀξιοὶ νὰ βλέπῃ τὸν ἡγεμόνα, ἐν ᾧ καὶ τοῦ ἔθνους ἡ ἀξιοπρέπεια ἐμφανίζεται: πολιτευόμενον κατὰ τρόπον μὴ δυνάμενον νὰ ἐμυτευθῆ ὡς ταμειυτικός ἢ ὑπολογιστικός. Διάδοχος ὅστις θὰ παρέλιπε τὰς πρὸς τὴν ἐθνικὴν παράστασιν δαπάνας, ἢ ἄλλως πως θὰ ἐφορᾶτο φειδωλὸς ἐν οὐ δέοντι, θὰ ἐσαλεύετο εἰς τὴν ἐθνικὴν συνειδήσιν, ὡς θὰ ἐσαλεύετο ἐπίσης ἀποδεικνύμενος ἀσυλλόγιστος σπάταλος, χωρῶν εἰς ἀπαγόρευσιν. Μεταξὺ τῶν δύο ὑπερβολῶν, ἡ ἐλευθεριότης, ἡ γενναία ἐλευθεριότης, εἶναι τὸ μεταίχμιον εἰς ὃ ἡγεμῶν ἢ Διαδόχου θὰ σταθῶσι. Τὸ ἄλλος τῆς ἰδιωτικῆς δυστυχίας,

ἡ ὀδύνη τῆς ὀφρανείας καὶ τῆς στερήσεως, ἡ πρὸς τὴν ὑπαγόρευσιν τῆς φιλανθρωπίας ἀρωγῆ, ἡ συνδρομὴ ὑπὲρ γενναίων σκοπῶν εἰς πάσας τὰς βιωτικὰς σφαίρας ἀναγομένων εὐρίσκουσι τὸν Διάδοχον τὸν πρῶτον, τὸν γενναϊότερον ὑποστηρικτὴν. Οὐδεὶς θὰ ἤξιον παρ' αὐτοῦ νὰ ὑπερέβαινε τὸ μέτρον τῶν ἰδίων πόρων. Ἄλλ' οὐδεὶς θὰ ἔστεργεν αὐτὸν ἀτόπως φειδωλόν, διὰ τῆς ἰδίας φιλοχρηματίας, τῆς πᾶν εὐγενὲς αἰσθημα ζηραινούσης, παρέχοντα οἰονεὶ ἀποδείξιν τῆς ζηρότητος τῆς καρδίας του. Διάδοχος ὅστις, ἐξ εὐγενοῦς ὀρμῆς πρὸς τὸ ἀγαθόν, συνέπιπτε νὰ περιέλθῃ ποτε εἰς στενοχωρίας, θὰ εὕρισκε τὸ ἔθνος ἐνθουσιῶδες ὑπὲρ αὐτοῦ, αὐτοβούλως καὶ εὐλαθῶς ἐπιζητοῦν νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς νέας τοῦ ἡγεμονίδου ἀνάγκας. Διάδοχος ὅμως ταμιεύων τυχόν μέσα παρεχόμενα ὑπὸ τῆς χώρας πρὸς ἐπιβάλλουσιν ἐμφάνισιν, ἐκτὸς τῆς μορφῆς θὰ εὕρισκε κεκλεισμένην τοῦ ἔθνους τὴν καρδίαν εἰς πᾶσαν περίπτωσιν γρήζουσιν ἀρωγῆς ὅσον δήποτε καὶ ἂν ἦτο στοιχειώδης.

Εἰς πάντα τὰ Κράτη ὁ Διάδοχος εἶναι τὸ κέντρον περὶ ὃ ἐρρωμενέστερον ἀναπάλλεται ἡ ποιικίλη τοῦ ἔθνους ζωὴ. Μειλίχιον μετ' εὐπρεπείας, δημοτικὸν μετὰ σεμνοπρεπείας τὸν βλέπει πανταχοῦ ὁ λαός, δὲν ὑπάρχει δὲ κοινωνικὸν ἐγκριτον σωματεῖον κυρίων ἢ κυριῶν, δὲν ὑπάρχει συνάθροισις διαπρεπῆς, εὐγενῆ διώκουσα σκοπόν, ἐνθα πρῶτος νὰ μὴ παρίσταται ὁ Διάδοχος, καὶ πρῶτος νὰ μὴ παρέχῃ τὸ μέγα καὶ ἀνεξάντλητον κεφάλαιον τῆς ἠθικῆς ἀρωγῆς του. Οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν πολιτευτῶν, οἱ ἐγκριτώτεροι τῶν πεπαιδευμένων, οἱ πάσης σφαίρας καὶ τάξεως λόγιοι, οἱ διασημότεροι τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν, οἱ πολῖται οὐς τιμᾷ ἡ πολιτεία, οἱ ὅπως δήποτε ὑπερέχοντες ἀναστρέφονται πρὸς τὸν Διάδοχον μετ' εὐλαθοῦς προσοχῆς, ἦτις κατὰ στιγμὰς χωρεὶ πρὸς μεμετρημένην οἰκειότητα, οὐδέποτε ἀποκλείουσιν τὸ ὀφειλόμενον καὶ εἰς τὴν θέσιν του ἀπολογούμενον σέβας. Δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ δεῖνα ἡγέτης πολιτικοῦ κόμματος, ὁ δεῖνα στρατηγὸς ἢ ναύαρχος, ὁ δεῖνα χερσαῖος ἢ θαλάσσιος ἀξιωματικὸς ἀπολαύει καταφρονῶς καὶ σκανδαλώδους προτιμήσεως. Πάντες ὑπηρετοῦσι τὴν Πατρίδα. Τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Δυναστείας θεράποντες εἶναι ὅλοι, καὶ πάντες πρὸς τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ Θρόνου τείνουσι τὴν πολυμερῆ καὶ διάφορον ἐργασίαν. Ἐν τῇ σπουδῇ τοῦ κατακτῆσαι τὰς συμπαθείας τῆς χώρας ὁ Διάδοχος ἀρίσταται ἐπιμελῶς πάσης δημοκοπικῆς ἐπιδείξεως, πάσης θορυβώδους ἐπαγγελίας ἢ σπερμολογίας ἑαυτοῦ ἢ τῶν περὶ αὐτόν. Πρότυπον ἀνθρώπου καὶ εὐμενείας φεῖδεται προσεκτικῶς τῆς φιλοτιμίας τῶν ἄλλων, λαλῶν δὲ ἢ συζητῶν, ἀντιδοξῶν ἢ συμφάσκων εἶναι ἤρεμος καὶ ἤπιος, μεμετρημένος τὴν γλῶσσαν, γλυκὺς καὶ λεπτὸς τὴν φράσιν. Ὅ,τι λέγει, ὅ,τι πράττει ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἀγνωστον. Καὶ τούτου ἕνεκα ἔτι, ἡ περὶ τὸ λέγειν ἐφεκτικότης τοῦ Διαδόχου, καὶ ἡ μείζων περὶ τὸ πράττειν ἐπιβάλλοντα αὐτῷ ἐπὶ κινδύνῳ δημιουργίας γνώμης ἠκιστα εὐμενοῦς, ἢν οὐδεὶς ἀγῶν εἶτα, οὐδεὶς ἀπροσπάθεια θὰ ἔσχευε νὰ καταρρίψῃ ἐντελῶς, ἢ ἐξ ὀλοκλήρου νὰ ἀλλοιώσῃ.

Ἐπίστη, πολῦτιμος, κραταιὰ ἐγγύησις, ἀδελφάνητος δύναμις τελεσιουργὸς χώρας τινός, εἶναι Διάδοχος ἐμπνέων πεποιθήσιν εἰς τὴν Φυλὴν. Αἱ χῶραι, αἱ ἀποροῦσαι τῶν ἠθικῶν δυνάμεων τῶν ἀπὸ τῆς ὑπάρξεως Διαδόχων ἀγαπητῶν ἐκπορευομένων, ἀγωνίζονται ν' ἀνεύρωσιν ἀλλαχοῦ τὸ ἀντιστάθμισμα τοιαύτης ἀνεπανορθώτου στερήσεως. Ἐὰν εἶνε ἀτύχημα δι' ἔθνος φιλότιμον, ἰδίως ἔθνος νέον οὐπω συμπαγὲν ἔτι, τὸ νὰ μὴ δύναται ν' ἀντλήσῃ πολλαπλὴν ἰσχύν ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ Διαδόχου, εἶναι μείζων ἔτι ἀτύχημα ὅταν, κεκτημένην τὴν δύναμιν ταύτην, ἀφίη ἀυτὴν ἐντελῶς ἀχρησιμοποίητον, εὐρωτιῶσαν ἐντὸς ἀναλήτου κύκλου, σηπομένην εἰς ἀνακιν ἀδράνειαν, φθειρομένην καὶ ἀνεπανορθώτως ἐκπίπτουσαν δι' ἔλλειψιν τόλμης, καὶ ἰδίως πρωτοβουλίας. Ἐπείγουσα ἐθνικὴ ἐργασία καλεῖ ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τοὺς κεκλιμένους νὰ δοξάσωσι καὶ νὰ προαγάγῃσι τὴν Πατρίδα. Τὸ εὐγενὲς ὅμως στάδιον ἀπέμεινε χέρον καὶ κενὸν ἐλλείψει ἐργάτου θερμοῦργου. Δὲν ὑπάρχει ὀλεθριώτερος ἐχθρὸς τῶν Διαδόχων, ἐξαιρέσει τῶν κολάκων ἐννοεῖται, ἢ ἡ αὐτοκαταδίκη των εἰς τὴν ἀφάνειαν. Λησμονοῦνται. Εἶναι ἀνεκτοὶ οὐχὶ ὅμως καὶ λατρευτοί. Τοιαύτη δὲ λήθη, ἐκ τοιούτων ἀφορμῶν ἐπερχομένη, καταφθεῖρει ἀνεπαίσθητως ἀλλ' ἀσφαλῶς τὴν γοητείαν τῆς ὑψίστης, τῆς ἀγαπητοτάτης τοῦ ἔθνους προσωπικότητος. Εἰς τὸν Διάδοχον προσήκει τὸ σφρίγος τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως, ἢ διάχυσις πυρὸς ἐθνικοῦ ἀπὸ τῆς καρδίας καὶ τῶν λόγων του ἐκπορευομένου. Ὑπὸ τὴν μεγαλόφρονα πρόσκλησιν Διαδόχου ἀξίου εὐγενεστάτης Πατρίδος, ἀκάθεκτον φέρεται τὸ ἔθνος πρὸς τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν θυσίαν, πρὸς τὴν μεγαλοπραγμοσύνην καὶ τὸν ἡρωισμόν. Θὰ ἦτο δὲ πικρὸν, πολὺ πικρὸν, θὰ ἦτο ἀποθαρρυντικὸν καὶ ὀλεθριῶδες δύσελπι, τὸ ἀρνεῖσθαι εἰς τὸ ἔθνος τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ ἰδιοῦ ὀνόματος, τῆς ἰδίας θέσεως, τῆς ἰδίας γοητείας. Κἂν ἔτι ἄρνησις τοιαύτη δὲν εἶναι σκόπιμος, καὶ βεβαίως δὲν δύναται νὰ εἶναι, τὸ θλιβερόν τοῦ φαινομένου ἐνδέχεται ν' ἀπέβαλε μέρος τῆς ὀξύτητος αὐτοῦ, ἐλλειπούσης τῆς προθέσεως, θὰ παρέμεινε ὅμως ἀείποτε θλιβερόν. Ἡ ἀποστέρησις ἀπὸ ταλαιπωρηθέντος καὶ ἐλπίσαντος ἔθνους, τῆς δυνάμεως τῆς γοητείας τοῦ Διαδόχου, τῆς τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα δυναμένης νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ ἐμπειδώσῃ εἶναι... ἄς εἴπωμεν ἀδικία κατὰ λαοῦ πολλὰ πιθανῶς μοχθήσαντος καὶ παθόντος, καὶ ὅστις διὰ τῆς θέρμης καὶ τῆς γνησιότητος, διὰ τῆς εὐγενείας καὶ δαφιλίας τῶν αἰσθημάτων του, δὲν θὰ ἐδικαιοῦτο βεβαίως τοιαύτης ἀνταποδόσεως. Τοὺς Διαδόχους τῶν Θρόνων ἀξιοῦσι τὰ ἔθνη προφήτας οἰονεὶ, καὶ ἐνσαρκώσεις τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν οὐνείρων των. Τοιούτους θέλουσιν αὐτοῦς. Ἄλλ' ἵνα εἰς Διάδοχος ἀποθῆ οἶον τὸν φαντάζεται ἡ Πατρίς του, χάριμα τοῦ ἔθνους, καύχημα καὶ ἐλπίς αὐτοῦ, ἄστρον φωτεινὸν καὶ παρήγορον, πρὸς ὃ σταθερῶς νὰ στρέφῃ μετὰ πεποιθήσεως τοὺς ὀφθαλμούς του ὃ χειμαζόμενος λαός, Πυθίαν φιλοπάτριδα, τὴν μέχρις ἐξαντλήσεως θυσίαν χρησιμοδοτοῦσαν, τὸν μέχρι μαρτυρίου ἀγῶνα φηγερομένην, δέον Διάδοχος τοιοῦτος

νὰ μὴ καταργῆ διὰ τῆς ἰδίας ἐν παντὶ καὶ πανταχοῦ ἀφανείας τὴν ἔξοχον θέσιν του, τὴν θέσιν ταύτην, ἥτις καὶ μόνη, διὰ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως ἦν ἐνέχει, ἐκπροσωπεῖ ὀλοκλήρους στόλους καὶ στρατούς. Εἶναι ἐθνικῶς καὶ δυναστικῶς ἐπιζημιώτατον τὸ νὰ συμπεριφέρηται ὁ Διάδοχος Θρόνου τινὸς οὕτω, ὥστε ἂν ἤθελε ἐπιμόνως νὰ πείσῃ τὸ Ἔθνος, διὰ τῆς πλήρους ἐξαφανίσεως καὶ ἀποχῆς, ὅτι καὶ ἡ θέσις του εἶναι περιττή, καὶ ὁ θεσμός, ἐξ οὗ ἀρύεται τοῦ ἀξιώματός του τὴν γόησσαν δύναμιν, ἄχρηστος. Καὶ ἂν μικρὸν κατὰ μικρὸν τοιαῦται ἀπευκαταῖαι ἰδέαι, πονηρῶς καὶ ἐπιβουλῶς καλλιεργούμεναι, τύχη νὰ ριζοβολήσωσι; Νομίζομεν ὅτι τοιαύτη ὑπόθεσις εἶναι ἀβάσιμος ἐντελῶς. Ὅπωςδὴποτε ὁμως, ὑπὸ ἐκπλήξεως καὶ δυσθύμου ἀπορίας θὰ κατελαμβάνετο τὸ Ἔθνος ἐάν, ἀναζητοῦν μετὰ παλμῶν καὶ χρηστῶν ἐλπίδων, μετὰ προθέσεως καὶ συνειδήσεως εἰλικρινεστάτης, ν' ἀνεύρῃ που ἐπιφανομένην τὴν ἐθνικῶς δημιουργικὴν δρᾶσιν τοῦ Διαδόχου, δὲν θὰ κατῶρθανε νὰ τὴν ἀνεύρῃ οὐδαμοῦ, ὅσον καὶ ἂν ἐπιμόνως ἐμόχθῃ καὶ ἐκοπιᾶξῃ.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

BYZANTINA ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΜΗΛΟ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Τοῦ κόσμου ὁ θόρυβος δὲν φθάνει ἐκεῖ καὶ δὲν ταράττει τὸ ἡσυχαστήριον τῆς μοναχῆς Κασσιανῆς.

Λιθᾶνι ἀγρὸ στέλλουν τὰ ἄνθη καὶ ψαλμοὺς μυστικούς τ' ἀηδόνια.

Ἡ μοναχὴ γράφει, γράφει. Τὰ μάτια τῆς τὰ γαλανὰ φωτίζει ἄλλου ἡλίου ἀκτῖνα· δὲν εἶναι μίσους ἀστραπή, δὲν εἶναι ἀγάπης συνειθισμένη λάμψη. Εἶναι ἡ ἀκτῖνα ἡ ἄγια καρδιάς ποῦ δὲν ἐτάραξαν τὰ παθη αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Εἶν' ἡ καρδιά τῆς ἐκκλησιά, ποῦ μέσα ὁ Θεὸς λατρεύεται.

Τί εὐμορφιά... τὰ χρόνια τῆ σεβάσθησαν καὶ ἔμεινε, ἡ εὐμορφὴ Κωνσταντινουπολίτισσα, ποῦ γιὰ δύο λόγια θαρρετὰ τοῦ Βυζαντίου τὸ στεφάνι ἔχασε καὶ φόρεσε τὸ μαῦρο φόρεμα τῆς μοναχῆς, ἀντὶ πορφύρας χρυσοκεκτημένης.

Θυμᾶται τὴν ἀξέχαστη στιγμὴ, ποῦ ὁ Θεόφιλος, τὰ μάτια του ἐκάρρωσε μὲ θαυμασμό.

Οἱ εὐμορφαις τοῦ Βυζαντίου μαζευμέναις ἦταν ἐκεῖ καὶ φύλαγαν μὲ καρδιοκτύπι σὲ ποῖαν θὰ δώσῃ «τὸ μῆλο τῆς ἀγάπης» ὁ Θεόφιλος.

Διστάζει: . . . εἶναι ὅλαις τόσῃ εὐμορφαις, καὶ δυνατὰ αὐτὰ τὰ λόγια λέγει, ἐνῶ τὸ χέρι του τὸ μῆλο στὴν Κασσιανὴ ἄπλωσε γιὰ νὰ δώσῃ.

— Ἀπὸ τῆ γυναῖκα γενιοῦνται ὅλα τὰ κακά.

Κοκκίνησε ἡ Θεοδώρα ἡ μελαχρινὴ καὶ ἐξαμήλωσε τὰ μαῦρα μάτια τῆς, μὰ ἡ Κασσιανὴ ἡ εὐμορφὴ σοφῆ, ἤθελε σεβασμὸ ἀκόμα κι' ἀπὸ βασιλεῖς καὶ ἄνοιξε τὰ κοράλλινα χεῖλη καὶ εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, ποῦ τὴν ἔστειλαν στὸ μοναστήρι:

— Ναι, μεγαλειότατε, μὰ καὶ ὅλα τὰ καλά.

Προσβλήθηκε ἡ φιλοτιμία του· τὸ χέρι μὲ θυμὸ ἐτράβηξε καὶ ἔρριξε τὸ μῆλο τῆς ἀγάπης στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Θεοδώρας.

Ἄχ πόσαις φοραῖς ἀπ' τὸ Θεό, στὰ γόνατα πεσμένη ἡ Κασσιανὴ, συχώρεση δὲν γύρεψε γιὰ τὸ φρικτὸ τῆς κρίμα ποῦ δὲν μπόρεσε αὐτὴν τὴν φοβερὴ στιγμὴ νὰ λησμονήσῃ.

Ὅταν οἱ λογιῶμοί τῆς ἀπ' τὸν οὐρανὸ κατέβαιναν στὴ γῆ σ' αὐτὴν τὴν ἐπίσημη στιγμὴ σταματοῦσαν καὶ στὴν ἀρχὴ ἐμίσησε τὴ Θεοδώρα. Ἡ γυναῖκα τῆς γυναῖκα ζήλειψε· μὰ ὕστερα ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης μὲ τῆς ἀκτῖναις τῆς, ἀνάλυσε τὸ μῖσος τὸ παγωμένο καὶ ἡ Κασσιανὴ μὲ πειὸ πολλὴ ἀγάπη στὸ Θεὸ ἀφιερῶθηκε.

Εἶδε μὲ μάτι καθαρῖσμένο ἀπὸ ἐγκόσμους λογισμοὺς, τοῦ κόσμου τάγαθὰ τόσῃ μικρὰ καὶ μάταια, καὶ τὴν εὐτυχία ἄρχισε νὰ βρίσκῃ στὸ ἐρημητήριον, ποῦ ἦλθε τὴν ἀπελπισία τῆς, τὴ λύσσα τῆς νὰ κρῦψῃ.

Μὰ ἐκεῖνη ἂν στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τῆς τὸν κόσμο ξέχασε, ὁ κόσμος δὲν τὴ ξέχασε.

*

Ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὸ νησί τὸ μυρωμένο γιὰ κυνῆρι πῆγε καὶ πίσω ἀπὸ δάσος πυκνὸ εἶδε τὸ εὐμορφο μοναστηράκι, ποῦ τὴν πειὸ εὐμορφὴ βυζαντινὴ ἐσκέπαζε.

Τὸν εἶδε καὶ καρφώθηκε στὸν τόπο τῆς· ὁ πάπυρος ποῦ προσευχὴ γιὰ τὸ Θεὸ τῆς ἔγραψε, μισοτελειωμένος ἔμεινε· ἡ μοναχὴ, γιὰ μιὰ στιγμὴ, πῶς εἶναι γυναῖκα θυμήθηκε καὶ ἤρε δύναμι νὰ φύγῃ. . . νὰ κρυφθῇ.

Λένε οἱ γλώσσαις οἱ κακαῖς: ὅτι δὲν ἤθελε ἡ Κασσιανὴ νὰ ἰδῇ ὁ Θεόφιλος (ποῦ νέα δροσερὴ τὴ θαύμασε) ἀσημένιαις τρίχαις στὰ χρυσὰ τῆς τὰ μαλλιά καὶ μιὰ ρυτίδα βαθεῖα στὸ μαρμαρένιο μέτωπό τῆς.

Ὁ αὐτοκράτωρ, ποῦ ἀγαποῦσε τὰ κάλλη τὰ πνευματικά, εἰδιάβασε μὲ θαυμασμό τὴν προσευχὴ καρδιάς, ὅπου ὑπόφερε ἀπὸ κρυφὴ πληγὴ καὶ μὲ συγκίνηση κι' αὐτὸς στὸν ἀτελείωτο ψαλμὸ, δύο τρεῖς λόγια ἔγραψε καὶ ἔφυγε· ἡ ἡσυχία ἡ νεκρικὴ κι' ἡ μυρωδιὰ τοῦ λιθανίου τὸν ἐπνιγαν.

Ὅταν ἐγύρισε ἡ μοναχὴ, λένε πῶς ἔσκυψε καὶ φίλησε τὰ λόγια ποῦ ἔγραψε τὸ χέρι τὸ βασιλικὸ καὶ γιὰ τὸ φίλημα αὐτό, ποῦ ἡ ἀθῶα τῆς ψυχῆ τὸ ἤρε ἔνοχο, καινούργιαις προσευχαῖς ἔκανε.

*

Χρόνια ἐπέρασαν πολλὰ: τώρα στὴν προσευχὴ τῆς, τὸ Θεὸ παρακαλεῖ, νὰ συχώρεσῃ τὸν Θεόφιλο ποῦ τὴ λατρεία τῶν εἰκόνων ἐπολέμησε καὶ νὰ τὸν ἀναπαύσῃ σὲ τόπον δροσερόν. Ἐφθασε τὸ ἔτος 856.

Μιὰ μέρα, μιὰ γυναῖκα μὲ κάτασπρα μαλλιά, στὸ ἐρημητήριό τῆς ἦλθε καὶ γύρεψε καταφύγιο.

Χλωμὴ, ἀπελπισμένη, εἰς τὴν ἡσυχία καὶ τὴ σιωπὴ τὰ δάκρυά τῆς ἄφησε ἐλεύθερα νὰ τρέχουν.

Ἀγνώριστῃ ἡ Κασσιανὴ δὲν θυμᾶται νὰ εἶδε ἄλλοτε αὐτὸ τὸ μαρμαρένιο πρόσωπο, μὰ ἡ καρδιά τῆς πονεῖ γιὰ κάθε ξένη συμφορὰ καὶ τὴν ἀγνώριστῃ